

ଓଡ଼ିଶା ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡ଼ ସେକ୍ଟେଟାଣ୍ଟ ମହୋଦୟଙ୍କ ତା ୧୭ । ୪ । ୭୩ ରଖା
ନଂ 1/4B-2-63 କୋଟିସ୍ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଜିଲ୍ଲା ପାଇଁ
ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ନିମନ୍ତେ ବିଶଦ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରୂପେ ମଞ୍ଜୁରୀ ପ୍ରାପ୍ତ ।

ସାହିତ୍ୟ ସାରଣୀ

(ବିଶଦ ପାଠ୍ୟ)

ପ୍ରଥମ ଭାଗ

(ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ନିମନ୍ତେ)

ସଂଗ୍ରାହକ—

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି, ବି. ଏ., ଡି. ଇଡ଼ି.
ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ, ଭକ୍ତମଧୁ ବିଦ୍ୟାପୀଠ, କଟକ

ନୂତନ ମୁଦ୍ରଣ, ୧୯୭୩

ପ୍ରକାଶକ—

ଶ୍ରୀ ଅରକ୍ଷିତ ଦାସ, ଏମ୍. ଏ., ବି. ଇଡ଼ି.
ଦାଶରଥୀ ପୁସ୍ତକାଳୟ
ବାଲୁବଜାର, କଟକ—୨

ସୂଚୀ

ବିଷୟ

ପୃଷ୍ଠା

୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା—ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ,	୧୨. ୧., ଡି. ଇଡି. ... ୧
୨ । ଅମ ବାପୁଜୀ—	... ୩
୩ । ଇସିକବି ମଧୁସୂଦନ—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି, ବି.ଏ., ଡି.ଇଡି. ୨	...
୪ । ଶ୍ରୀରାମ ବନବାସ (ପଦ୍ୟ)—୪ ମଧୁସୂଦନ ରାଉତ ... ୧୩	...
୫ । ପଠାଣି ସାଆନ୍ତ—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି, ବି.ଏ., ଡି.ଇଡି. ୨୦	...
୬ । ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟା ଓ ସିମଲଦା ଘାଟ—	... ୨୭
୭ । ଅସ୍ଥିତାନ (ପଦ୍ୟ)—	... ୩୨
୮ । ନବସୁଗର ବାଞ୍ଛାବଦ୍ଧ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ତ୍ରୀଦ	... ୩୮
୯ । ଭେକଟରମଣି	... ୪୫
୧୦ । ସନ୍ତ ବିନୋବା—ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ,	୧୨. ୧., ଡି. ଇଡି. ... ୫୨
୧୧ । ଅପ୍ପୁଣ୍ୟର ଭଗବାନ (ପଦ୍ୟ)—	... ୫୭
୧୨ । ବ୍ରହ୍ମରାଜ ବାଞ୍ଛା—ଶ୍ରୀ ଶିବଚନ୍ଦ୍ର ପତି	... ୬୨
୧୩ । ଧଉଳି ପାହାଡ଼—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି, ବି.ଏ., ଡି. ଇଡି. ୬୭	...
୧୪ । କଳାମାଣିକ (ପଦ୍ୟ)—୪ ଭକ୍ତବି	...
ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ମହାପାତ୍ର	୭୫
୧୫ । ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର—କାଶୀନାଥ ମହାପାତ୍ର, ବି. ଏ., ଡି. ଇଡି. ୮୦	...

ବିଷୟ

ପୃଷ୍ଠା

୧୭ । ସଙ୍ଗାଣିସେମଣି ସାବନୀ—ଶ୍ରୀ ଶିବଚନ୍ଦ୍ର ପତି ... ୮୭

୧୭ । କପିଳାସ—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର,

ବି. ଏ., ବି. ଏଲ୍., ଡି. ଲଡ଼ି. ... ୧୪

୧୮ । ସ୍ଵାଗତ, ଅଗସ୍ତ୍ୟ ପଦର । (ପଦ୍ୟ)—

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ, ଏମ୍. ଏ., ଡି. ଲଡ଼ି. ୧୦୦

୧୯ । ମଦୁସା ଯାତ୍ରା—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି, ବି. ଏ., ଡି. ଲଡ଼ି. ୧୦୨

୨୦ । ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ—

" ୧୧୦

୨୧ । ପାଇକଗାର ଦଳବେହୁରା—ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵରୂପିଣୀ ହରିଚନ୍ଦନ,

ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ), ଏଲ୍. ଏଲ୍., ବି. ... ୧୧୭

୨୨ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଧାରଣ (ପଦ୍ୟ)—

ଏ. ଭକ୍ତକବି ଜନୋଥ ଦାଶ... ୧୨୪

୨୩ । ଦୁର୍ଗାପୂଜା—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି, ବି. ଏ., ଡି. ଲଡ଼ି. ୧୨୮

୨୪ । ବାଗୁଣସୀ ନଗରୀ—ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ରଞ୍ଜନ ଚରଣ ପତି,

ଏମ୍. ଏ. ... ୧୩୩

୨୫ । ଦୋଳପାତ୍ରା—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି, ବି. ଏ., ଡି. ଲଡ଼ି. ୧୩୯

୨୬ । ପଞ୍ଜୀରେ ଶାରଦାୟା ସନ୍ଧ୍ୟା (ପଦ୍ୟ)

" ... ୧୪୫

୨୭ । କବି ଗୋଦାବରୀ—ଶ୍ରୀ ଅକ୍ଷେପ ଦାସ,

ଏମ୍. ଏ., ବି. ଲଡ଼ି. ... ୧୪୭

୨୮ । ସୁରୂପା ଅଂଶୁପା—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ପତି,

ବି. ଏ., ଡି. ଲଡ଼ି. ... ୧୫୨

୨୯ । ଜାଗ, ଚରୁଣ ଜାଗ । (ପଦ୍ୟ)—

" ... ୧୫୫

ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ବର୍ଷ ପରେ ସେ ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲର ଦ୍ଵିତୀୟ ଶିକ୍ଷକପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ବାଲେଶ୍ଵରରେ ସେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ସମୟରେ କବିବର ଗୁପ୍ତାନାଥ ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲ ସମ୍ବନ୍ଧର ଡେପୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଥାଆନ୍ତି ଓ ବ୍ୟାସକବି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସେନାପତି ‘ସ୍ଵବାଦ-ବାହୁକା’ର ସମ୍ପାଦକ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଜଣ ସାହିତ୍ୟକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମିଳନ ଏହିଠାରେ ଘଟିଥିଲା ଓ ଏହି ଅପୂର୍ବ ମିଳନ ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପଦ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଉପନ୍ୟାସର ବିବେଶୀସଙ୍ଗମ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା ।

ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାର ଅସୁମାରୟ ଏହିଠାରେହିଁ ଘଟିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭାବେଶୀ ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭାବରେ ଲେପ ପାଇବାକୁ ବସିଥିଲା । ମଧୁସୂଦନ ଗୁପ୍ତାନାଥ ଓ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧୁପରକର ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଏଥି ନିମିତ୍ତ ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ । ମଧୁସୂଦନ ଏହି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନାରେ ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ ବାହାରିଲେ । ତାଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଭ୍ରଷ୍ଟା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଦର୍ଦ୍ଦଶକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ବାଲେଶ୍ଵରଠାରୁ ଅସି ମଧୁସୂଦନ କଟକଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ସମ୍ବନ୍ଧର ଡେପୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଓ ପରେ ରେଭେନ୍ସା କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ । ଏ ସ୍କୁଲର ସେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ୧୮୯୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ । ଦୀର୍ଘ ବାରବର୍ଷକାଳ ଏହି ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ରହି ଶିକ୍ଷାର ଉତ୍କଳ ନିମିତ୍ତ ସେ କଟକର ଜନା ଜନହୃଦୟର କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତଦେଲେ ।

୧୮୮୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମଧୁସୂଦନ ‘ଟାଉନହଲ ସ୍କୁଲ’ ନାମରେ ଏକ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍କୁଲ କଟକରେ ପଢ଼େଇ ବଲେ । ନାନା ବାଧା-ବିଘ୍ନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଦ୍ଵାବେ ଦ୍ଵାବେ ଭଟ୍ଟା କରି, ନିଜେ ସମସ୍ତ କିଛି ତ୍ୟାଗକରି ସେ ‘ଟାଉନ ସ୍କୁଲକୁ’ ୧୯୦୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଟାଉନ ଭିକ୍ଷାବିଧି ଭିତ୍ତି ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରିଣତ କଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ‘ବିକ୍ରମଧି ବିଦ୍ୟାଗ୍ରୀଠ’ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଉଛି ।

ସ୍କୁଲଟିଏ ଚଢ଼ି ଦେଶର ଉପସ୍ଥଳ ନାଗରିକ ଗଠନ ଦିଗରେ ସେ ଯେତକ ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାରେ ଓ ତାହାକୁ ଏକ ସୁଗୋପଯୋଗୀ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ଜାତିଗଠନ କରିବା ଦିଗରେ ସେ ସେତକି ପଦଶୀଳ ଥିଲେ । ଟ୍ରେନିଂସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲାବେଳେ ସେ ବହୁ କବିତା ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ‘ରସିପ୍ରାଣେ ଦେବାବତରଣ’ ଓ ଶେଷ ଜୀବନରେ ରଚିତ ‘ଦ୍ଵିମାଳୟେ ଉଦୟ ଉସ୍ତବ’ କବିତା ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ଉତ୍କଳୀୟ ସ୍ଵାଧୀନତା ଗ୍ରନ୍ଥସ୍ତରେ ଯଦି କିଛି ନୈତିକତା ଓ ଧର୍ମଶ୍ରବଣ ବେଶାଯାଉଥାଏ, ତାହା ମୂଳରେ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ଲେଖନୀଶ୍ଚି ନିହିତ ଏହା ରୁଟିବାକୁ ହେବ ।

ଟ୍ରେନିଂସ୍କୁଲରେ ଥିଲାବେଳେ ମଧୁସୂଦନ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକତାର ପରୀକ୍ଷା ଦେଖାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଥରେ ଟ୍ରେନିଂସ୍କୁଲ ଅଧୀନରେ ଥିବା ପ୍ରାୟ ୧୦ ଏମ୍.ଇ. ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଛାତ୍ର ଶ୍ରେଣୀରେ ହାଡ଼ା ଫେରି ଦେଇଥିଲେ । ମଧୁସୂଦନ ନିଜେ ଉକ୍ତ ପିଲାକୁ ଧୋଇ ଧାଇଁ ଦେଇ ତାହାର ଲୁଗାପଟା ସଫାକରି ତାହାର ଘରକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିନ ଟ୍ରେନିଂସ୍କୁଲର ଚଉରାଶି ଗୋଟିଏ

ମାନଚିତ୍ର ହଜାର ଦେଇଥିବାରୁ ସେ ତାହାକୁ ଡେଇଁ କଟା କଥାରେ ଗାଳି ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ତାଙ୍କର ଚୋମଳହୃଦୟ କାନ୍ଦି ଉଠିଥିଲା ଓ ସେ ଚପରାଶି ପାଖକୁ ପାଇ ଶମା ମାଗିଥିଲେ ।

ଟ୍ରେନିଂସ୍କୁଲରେ ନିଜମାନଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ସେ ପେର୍ଜି ‘ଅଲଗନା ସଭା’ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ତାହାକୁ ୧୯୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବୃହତ୍ତର ଭିତ୍ତିରେ ‘ନିଜନ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ’ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଏହି ସମାଜ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଅଗ୍ରଗତିରେ ପରମ ସହାୟକ ହୋଇ ଆସିଛି । ତାଙ୍କର ଉଦ୍ୟମରେ ‘ଶିକ୍ଷାବନ୍ଧୁ’, ‘ନବସଂବାଦ’, ‘ଅଶା’ ଏବଂ ‘ବ୍ରାହ୍ମ’ ଆଦି ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରିକାମାନ ବାହାର ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷକ ତଥା ଶିକ୍ଷିତ ମହଲରେ ନବପ୍ରାଣ ସଞ୍ଚାର କଲେ । ତାଙ୍କର ଉଦ୍ୟମରେହିଁ କଟକର ଓଡ଼ିଆ ବଜାରରେ ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ ଗୃହ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କର ବ୍ରହ୍ମୋପାସନା ତଥା ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚାର ପଥ ସୁଗମ କଲା ।

୧୯୦୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମଧୁସୂଦନ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍କୁଲ ସମ୍ବନ୍ଧର ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ସରକାର ତାହାକୁ ୧୯୦୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସମ୍ମାନସୂଚକ ‘ରାୟବାହାଦୁର’ ଉପାଧିରେ ଭୁଷିତ କରିଥିଲେ । ୧୯୦୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ବାହାରର ଏତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମଧୁସୂଦନ ତାଙ୍କର ପାରିବାରିକ ଜୀବନର ଉଲ୍ଲେଖ ନିମିତ୍ତ କେବେ ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରକନ୍ୟାପରିବେଷିତ ହୋଇ ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଶିଶୁର ଉପାସନା କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟହ ତାଙ୍କ ଘରେ ଅତିଥିଙ୍କର ଭିକ୍ଷା ନେଉଥିଲା ଓ ସେ ତଳ ତଳ କରି ପ୍ରତ୍ୟହ ଅତିଥିଙ୍କ ସ୍ତନ ସ୍ତବ୍ଧା କଥା ରୁଚୁଥିଲେ । ଏପରିକି ସୁଯୋଗ ଦେଖି ସେ ସେମାନଙ୍କର ପଦାବେଦା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଅବିରତ ଦେଶ ଓ ଜାତି ପାଇଁ ତଳ ତଳ କରି ନିଜର ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ମଧୁସୂଦନ ୧୯୧୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଡିସେମ୍ବର ତା ୨୮ ରଖରେ ଇହଧାମରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ତାଙ୍କ ବିସ୍ତୋରରେ ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ଯଥାର୍ଥରେ ଗାରିଥିଲେ—

‘ପର ଉପକାର ପାଇଁ ସତ୍ୟାତ୍ମ ଜୀବନ
ବାକ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖି ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ।’

ପ୍ରଶ୍ନ

- ୧ । ମଧୁସୂଦନ କି କି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି ?
- ୨ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧପାଇଁ ସେ କଅଣ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ?
- ୩ । ମଧୁସୂଦନଙ୍କୁ ଅଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯିବ ?
- ୪ । ଅର୍ଥ କୁହ ଓ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କର:—
ମେଧାବୀ, ବୃତ୍ତିଭ୍ରୁ, ଦୟାଦର୍ଶକ, ପରାକାଷ୍ଠା, ତାଣ୍ଡବଲୀଳା,
ଅସୁମାନ୍ୟ, ବନ୍ଧପରିକର, ଅଗ୍ରଣୀ, ନିହତ ।
- ୫ । ସନ୍ଧିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ ଦିଅ—ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ,
ଅଲୋଚନା ସତ୍ତ୍ୱ, ଟାଉନସ୍କୁଲ ଓ ରାୟବାହାଦୁର ।
- ୬ । ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କର:—
(କ) “ଏହି ଅସୁବ ମିଳନ……ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା ।”
(ଖ) “ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ……
ଲେଖନୀହିଁ ନିହତ ଏହା ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।”
- ୭ । ଅର୍ଥ ନ ବଦଳାଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାଶ କର:—
(କ) ଇହଧାମରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । (ଖ) ପଥ ସ୍ମରଣ
ହେଲା । (ଗ) ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । (ଘ) ପ୍ରତ୍ୟହ
ଅତିଥିଙ୍କ ଉକ୍ତ ହେଉଥିଲା । (ଙ) ବୃତ୍ତିନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ବ୍ୟାସୃତ ରହିଲେ ।

ଶ୍ରୀରାମ ବନବାସ

(୧)

ଏକେ ତ ଅଯୋଧ୍ୟା	ନଗରୀ-ରାଣୀ,
ଦେବସଭା ମଧ୍ୟେ	ଯେହ୍ନେ ଲକ୍ଷ୍ମଣୀ,
ସିନ୍ଧୁ-ବସେ ଯଥା	ରମା ସୁନ୍ଦରୀ,
ସରସ୍ବତୀ ଅଙ୍ଗେ	ରମ୍ୟ ନଗରୀ,

ବିରାଜିତ ଲୀଳା ରଙ୍ଗେ;

ଲୋଚନ-କୌମୁଦୀ	ତାହାର ପ୍ରତିମା
ଖେଳଇ ଶୋଭା-ତରଙ୍ଗେ ।	

(୨)

ସ୍ବଭାବେ ନଗରୀ	ଅନନ୍ଦମୟୀ,
ତେଣୁ ତାର ସୁତେ	ବିଶ୍ବ-ବିଜୟୀ,
ଅଳ୍ପ ପୁଣି ତାର	ପ୍ରାଣର ସମ୍ପଦ
ସବ ଗୁଣାବର	କରୁଣାପାମ

ହେବ ବୋଲି ଯୁବରାଜ;

ଭବନେ ଭବନେ	ମହା ମହୋତ୍ସବ
ଲଗିଅଛି ଅହା ଅଳ ।	

(୩)

ଉତ୍ତର ପତାକା— ଶ୍ରେଣୀ ଅମ୍ଭରେ,
ମଙ୍ଗଳ ବାଜଣୀ ବାଜେ ସୁନ୍ଦରେ,
ଶୁଭର ବୌଦ୍ଧରେ ଶୁଭ ସଙ୍ଗୀତ,
ଧୂପ ପୁଷ୍ପ ଚଳେ ସୁସ୍ଥ ପୁରୀ,
ମହାନନ୍ଦେ ପୁରକାରୀ;

ବିବିଧ ବିଧାନେ ରତ ନରନାରୀ
ଶ୍ରୀରାମ ଶୁଭ ମନାସି ।

(୪)

ବାଳ ବୃଦ୍ଧ ସୁବା ଭୁଣ୍ଡ ଦାଣ୍ଡରେ,
ଜୟ ଜୟ ରାମ ପୁନି ଦୁଣ୍ଡରେ,
ପିତୃ ନାଦ ପ୍ରାୟେ ଶୁଭେ ଚଢ଼ଳ,
ଲହରୀ ପରାଏ ଲେବ ଗଢ଼ଳ,
ପ୍ରାସାଦ-ଶିଖରେ ଠୁଳ;

ଘନମଳ-କେଶୀ ବିଦ୍ୟୁତ-ନୟନା
ଅପେ ଧା ରମଣୀ-କୁଳ ।

(୫)

ଉଜ୍ଜାସେ ଅକୁଳ ଅଯୋଧ୍ୟା-ସାଣି,
ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନିଶାନ୍ତେ ପିତୃ ସମାନ,
କିନ୍ତୁ ସହସା କି ଘୋର ବାରତା
ପଶିଲ ଭେଦ ସେ ପୁର ଜନତା,
ରାମ ଯିବେ ବନବାସ,

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ବେଳକୁ ଦନବର ବିଶ୍ଵ,
ରାଜା କିବା ବଳ ଶ୍ରୀମ୍ଭ ।

(୨)

ଶବେମନ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣିବି ଅଯୋଧ୍ୟା ଦଶା,
 ସହସା ବିଷାଦ— ଭାବେ ବିବଶା,
 କୋଟି କୋଟି ନେତ୍ର ବହୁଳ ନୀର,
 ହାହାକାରେ ପୁଣି କୋଟି ମନ୍ଦର,
 ପ୍ରଭାମୟ ଏ ପ୍ରଭାତେ;
 ଅମା-ଅଳଙ୍କାରେ ଘୋଷିଲ ସେ ପୁରୀ
 ଦାରୁଣ ଶୋକ-ନିର୍ଦ୍ଦାତେ ।

(୨)

ଏଣେ ଦେଖ ଅହା ରାଜବନ୍ଧନ
 ନିଜେ ଦଶରଥ ଭୂମିଶୟନେ,
 ହୃଦ ବ୍ୟାଧ ଶରେ ଭୁବନ ପ୍ରାୟେ,
 ଶୋକେ ଅଚେତନ ସେ ନରରାୟେ,
 ସେ ବିଷାଦ କି ବର୍ଣ୍ଣିବି;
 ଶ୍ରବଣ-ପ୍ରଦୀପ ଶୋକ-ବାତାସାତେ
 ଯାଉଛି କି ଅହା ଲଭ ।

(୮)

ଅନ୍ତଃପୁରେ ଯହିଁ ରାମ-ଜନନୀ
 ପଶିଲ ସେ ଶୋକ ଯେତେ ଅଶନି,
 ପଡ଼ିଲେ ମୁର୍ଚ୍ଛିତା ଦେବା ଭୁତଳେ,
 ‘ମୋ ରାମ ରାମରେ’ ବୋଲି ବିକଳେ
 ବନ୍ଧେ ରଖି ମାତୃ-ଶିର;
 ‘ଉଠ ମା, ଉଠ ମା’ ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ
 ସୁଖେ, ଦୁଃଖେ ସଦା ଧୀର ।

(2)

ଯଜନେ ପ୍ରବୋଧ   ଜନନୀ-ପ୍ରାଣି,
ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଶୁ   ଗୁଣ-ନିଧାନ,
ମାଗିଲେ ମେଲଣି   ସ୍ନେହ ବଚନେ,
କାନ୍ଦିଲେ ବିକଳେ   ଅସୀଷୁ ଜନେ,
                ତମେ ସେ ନିନ୍ଦନ ରବ;
କୋଟି କୋଟି ବଞ୍ଚୁ   ବାହାର ସଙ୍ଗରେ
                ଶବ୍ଦେ କିଛିଲା ଅର୍ଥେ ।

(२०)

ସାଧୁ ପବିତ୍ରତା— ମୁକୁଟମଣି
ଜନକ-ଦୁଷ୍ଟତା ରାମ-ରମଣୀ,
ପ୍ରାଣବାନ୍ତ-ପଦେ ମନ୍ତ୍ରକ ଥୋଇ,
ପାଦ-ପଦ୍ମ ଅଶ୍ରୁ— ଶିଶିରେ ଥୋଇ,
ବହୁକ୍ରି, “ମୁଁ ଯିବି ବନେ,
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥିବି ଶ୍ରୀପଦ ସେବକ,
ଭଗା ମୋର ଶ୍ରବରଣେ ।”

(୧୧)

କହନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପ୍ରାଣର ଭାଇ,
ବଞ୍ଚିତରେ ରାମ— ତରଣେ ବୁଧି,
“ସେ ଚଉଣ ସୁଗ ହୃଦରେ ଧରି,
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବନେ ବନେ ବିଚରି
ଅଶ୍ରୁପାଲିବି ସନ୍ତପ;
ଯାଉଁ ଅବା ରହୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜୀବନ
ଲକ୍ଷ୍ମଣର ଏହି କଥ ।”

ତୁମ୍ଭର ପବନ ସ୍ନେହ ଦୟାରେ
 ଉଦ୍‌ଭୁଳ ଖ୍ୟାତି ବିଶ୍ଵ ସଂସାରେ ।
 ବସନ୍ତ ସ୍ନେହ ସଦା ସ୍ମର,
 ଉଦ୍‌ଭୁତ ଶ ବର୍ଷ— ଅଳେ ବାହୁଡ଼ୁ
 ପୁଣି ଅଯୋଧ୍ୟା ନଳୟ ।

(୧୪)

ସ୍ଵର୍ଗର ତୁମ୍ଭର ଏ ଉଦ୍‌ଭୁଳ,
 ବୁଣୀ ଅଯୋଧ୍ୟାର ଯଶ ବିପୁଳ ।”
 ଏହା କହି ରାମ ସାଶୁ ଲୋଚନେ
 ଉଦ୍‌ଭବ ସ୍ମର ନିର୍ମଳ ମନେ,
 ବୁଝି ଉଦାସ ପରାୟ;
 କଳ୍ପକ ବସନେ ଅବର ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ
 ଗରେ କନେ ନରସୟେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ

- ୧ । ଶ୍ରୀରାମ ଅଭିଷେକ ଉତ୍ସବ ନିମିତ୍ତ ଅଯୋଧ୍ୟାନଗରୀ କିପରି
 ଶୋଭା ପାଉଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
- ୨ । ଶ୍ରୀରାମ ବନବାସ ଖବର ଶୁଣି ସଦାଶ କିପରି ଶୋକଗ୍ରସ୍ତ
 ଘୋଷିତ କର ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
- ୩ । ପଦାନୁସୂଚି ଡାକ୍ତରୀ—
 “ଅନ୍ତଃସ୍ଵରେ ଯହିଁ ରାମ ଜନନୀ……ସୁଖେ ବୁଝେ
 ସଦା ଧୀର ।”
- ୪ । “ଉଦ୍‌ଭବେ ଅଭୁଳ……ରାଜା କିବା ବଳ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ
 ପଦର ସରଳାର୍ଥ ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

୫ । ଅର୍ଥ କୁହ—ରମା, ଦିନକରଶିଶୁ, ବିବଶା, ନିର୍ଦାତ,
କୁରଙ୍ଗ, ନରରାୟ, ଅଶଳି, ଅବର ।

୬ । (ଖ) ପ୍ରଥମ ପଦରେ ‘ଲେଚନ-ବୌମ୍ବୀ’ କାହିଁକି କୁହା-
ଯାଇଛି ?

(ଗ) ଷଷ୍ଠପଦରେ କେବଳ ‘ପ୍ରସାଦେ’ ନ ବର ‘ପ୍ରସାମୟ
ଏ ପ୍ରସାଦେ’ କାହିଁକି କୁହାଯାଇଛି ?

(ଘ) ଦଶମ ପଦରେ ଥିବା ‘ପାଦପଦ୍ମ ଅଶ୍ରୁ-ଶିଖିରେ ଧୋଇ’
କହିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କଅଣ ?

(ଙ) ଏକାଦଶ ପଦରେ ଥିବା ‘ସେ ଚରଣସ୍ପର୍ଶ ହୃଦରେ ଧରି’
• ପଦର ଅର୍ଥ କଅଣ ଓ ଏଥିରେ ‘ଚରଣସ୍ପର୍ଶ’ର
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କଅଣ ?

୭ । ବିଷୟତାତ୍ପରୋପକ କେ କୁହ—ପ୍ରାସାଦ, ଭଞ୍ଜାସ, ବିଷାଦ,
ଦିର, ଜୀବନ, ଗହଳ, ଦେବ, ବିଜୟୀ, ସିନ୍ଧୁ, ସ୍ନେହ ।

୮ । ଅର୍ଥଗତ ପାଠ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ—ବାଣୀ ଓ ବାଣି, ଦିନ ଓ ଦାନ,
ପୁର ଓ ପୁର, ସନ୍ତତ ଓ ସନ୍ତପ୍ତ, ସିଦ୍ଧା ଓ ସୀତା ।

ପଠାଣି ସାଆନ୍ତ

କଟକ ସହରର ପଶ୍ଚିମରେ ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ ମାଇଲ ଦୂରରେ
ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ୧୮୩୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ
ପଠାଣି ସାଆନ୍ତ ଜନ୍ମ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ

ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ସାମନ୍ତ । ତାଙ୍କ
ଉପରେ ଜନ୍ମିତ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ମରଯା-
ଧିବାରୁ ପିତା ଦେଶାନ୍ତରମତେ
ତାଙ୍କ ନାମ ‘ପଠାଣିଆ’ ଦେଇଥିଲେ ।
ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଲୋକେ ପଠାଣି ସାଆନ୍ତ
ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କ
ପିତା ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ସିଂହ ସାମନ୍ତ
ହେଉଛନ୍ତି ରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର

ସାନଭାଇ । ଏବୋଇରବଳା ହୋଇଥିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ମାତା
କୃଷ୍ଣମାଳୀ ବଡ଼ ଅଦର ଯତ୍ନରେ ପାଳନ କରୁଥିଲେ ।

ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବେଳେ ତଡ଼ ଗୁଟଶାଳୀରେ ପଢ଼ୁଥିବାବେଳେ
ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କଡ଼ାଗଣ୍ଡା, କୋଇଲି,
କୋପାଉଁଶ, ଛନ୍ଦରଦ୍ୱାର, ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ, ରାଗବତ
ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ କେତେ ଖଣି ଓଡ଼ିଆ ଗୁପ୍ତ
ବାଦ୍ଧିଥିଲା ତାହା ଭଲରୂପେ ପଢ଼ି ପକାଇଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ
ନ ଥିବାରୁ ନିଜ ଘରେ ଥିବା ତାଳପତ୍ର ଗୋଥମାନ ମଧ୍ୟ ସେ ପଢ଼ି
ଶେଷକରି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ପିତା ଓ ପିତୃବ୍ୟଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ
ସମ୍ପୃକ୍ତ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନିଜ ଘରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ସଂସ୍କୃତ
ପୋଥି ଘାଣ୍ଟି ସେ କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ପୁରାଣ, ସ୍ମୃତି, ନ୍ୟାୟ

ଅଦି ଜଟିଳ ଶାସ୍ତ୍ରମାନ ଅସ୍ପୃହ କରି ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ମାତ୍ର ଦଶବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା ।

ତତ୍ପରେ ତାଙ୍କ ମନ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶିକ୍ଷା ଅଡ଼କୁ ଚଳିଲା । ତାଙ୍କର ଜଣେ କକେର ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଅଳ୍ପ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ଅଗ୍ରାହା ଦେଖି ଉକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ ଓ କେତେକ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ଚିହ୍ନାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ସବୁ କପର ପରସ୍ପରର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରୁଛନ୍ତି ତାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କର ବିଶେଷ ବୌଦ୍ଧିଜ୍ଞତା ଜାତି ହୋଇଥିଲା । ଶୁକ ଗତି ଉଲ୍ଲେଖ ରହି ସେ ସେମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ ॥ ପ୍ରତ୍ୟହ ସେମାନଙ୍କର ପରସ୍ପରଠାରୁ ବ୍ୟବଧାନର ତାରଳତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିବାବେଳେ ସେ ଏ ନିତ୍ୟ ଗତିଶୀଳ ଜଗତର ଅନନ୍ତ ବୈଷମ୍ୟରେ ସାମ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ଅନେକ ଭ୍ରମଗ୍ରସ୍ତିରେ ମଜ୍ଜି ପଡ଼ିଥିଲେ ॥ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ରକାଗାରରେ ଥିବା ନାନାବିଧ ଓଡ଼ିଆ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଯୋଥ ଓ ପୁତ୍ରକ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଜ୍ୟୋତିଷର ଅର୍ଥ ଥିଲା ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ । ବାରବର୍ଷ ବୟସ ହେଲାବେଳକୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଏହି ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ସାଧନାରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିଲେ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ଶ୍ଳୋକମାନ ମୁଖସ୍ଥ କରି ପଢ଼ାଇଥିଲେ । ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷର ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉ ନ ଥିବାର ଦେଖି ସେ ସେଥିରେ ମନ ଦେଲେ ଓ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ବୟସରେ ସେଥିରେ ଧୁରନ୍ଧର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଯୁବକାଳରେ ଗଣିତଜ୍ୟୋତିଷର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଜିକାମାନ ଲେଖା ପାଉଥିଲା । ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଓ ଶୁକରେ ବଂଶଜଳୀ

ସାହାଯ୍ୟରେ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରର ସ୍ଥାନ ଓ ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟକର ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ପ୍ରାଚୀର ଲେଖାମତେ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରର ଗତିବିଧି ସଂଘଟିତ ହେଉ ନାହିଁ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟର ଅଗତ ହୋଇ ଯୋଗ, ଲଗ୍ନ, ତଥ୍ୟ, ଗ୍ରହଣ ଆଦି ଘଟୁଛି । ପୂର୍ବର ସିଦ୍ଧ ନୁମାନ ଓ ପଞ୍ଜିକାର ଗଣନାମାନ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ସେ ଘୋଷଣା କଲେ ।

ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ଲୁର ଓ ପୃଥିବୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୁରୁପଥେ ଘୁରୁଅଛି । ମାତ୍ର ପଠାଣିସାମନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଓ ଦୃଢ଼ସିଦ୍ଧାନ୍ତମତେ ଘୋଷଣା କଲେ, ପୃଥିବୀ ପ୍ଲୁର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାହାର ଗୁରୁପଥେ ଘୁରୁଅଛି ।

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରେ ଗୁଣିଅ । ୧୮୯୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ପ୍ରଶାସିତ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଅରୁଣ୍ୟ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଶସ୍ତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାନିଧି, ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଏବଂ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଦୃଢ଼ ଘୋଷଣା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସହ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଓ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାଲବ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରର ସମ୍ପର୍କ ଅଲେନା କଲେ । ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରଗ୍ରହଣ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ କେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଶୁକ୍ର ଓ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୂରକୁ ଅରୁଣ୍ୟ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ମାପି ଯେଉଁ ୨୦ ଡିଗ୍ରୀ ବୋଲି ପ୍ଲୁର କରୁଥିଲେ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ତାଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ବନେଲିବା ସାହାଯ୍ୟରେ ମାପି ସେହି ୨୦ ଡିଗ୍ରୀ ବୋଲି କହିଦେବାରୁ ଅରୁଣ୍ୟ ମହାଶୟ ପ୍ରମୁଦିତ ହୋଇଯାଇ ତାହାକୁ ଅବନତି ମସ୍ତକରେ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇଥିଲେ । ଦେଶ ବିଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଲେଖି ଏହି ଜୀବନ ଓଡ଼ିଆ ସାଧକଙ୍କ ମହାସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭାବର ପ୍ରଶଂସା କରି ନବ ତାହାକୁ ବିଶ୍ୱଦରବାରରେ ପରିଗଣିତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ପାଣ୍ଡାଦ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକଗଣ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ ପଠାଣି ସାଧନ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଦୂରତା ଓ ଗତିବିଧି ଠିକ୍‌ରୂପେ ଗଣନା କରି କହୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରସାର ତାଙ୍କ ଗଣନାର ଠିକ୍ ସମୟରେ ସଂଘଟିତ ହେଉଅଛି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନକୁ ହେୟ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିବାରୁ ଲଜ୍ଜାରେ ମନ୍ତ୍ରଣ ଅବନତ କରିପକାରନ୍ତି । କିମ୍ବେ ପଠାଣି ସାଧନଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଇଂଲଣ୍ଡ, ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଲଟାଲି ଆଦି ସର୍ବାଗ୍ରସ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟାପିଗଲା ।

ଇଂରେଜ ସରକାର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷେଙ୍କ ସାଧନା ଓ ସିଦ୍ଧି ଜିମିଷ୍ଟ ୧୮୯୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଅଗଷ୍ଟ ୨୯ତାରିଖ ଦିନ କଟକ ବାବଦ ଠୀ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦରବାର ଡକାଇ ଦେଶର ବହୁ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ଗୁଜା, ମହାଗୁଜା ଓ ସ୍ୱଧୀବୃନ୍ଦଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ମହା-ଅଭିମୁଖ ସଦ୍‌ବ୍ୟାପାର ତାହାଙ୍କୁ ‘ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ’ ପଦବୀ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମାସିକ ଟ ୫୦୦ ଲେଖାଏଁ ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଖଞ୍ଜିଦେଲେ । ଅଗ୍ରହଣ ଯୋଗେଷେନ୍ଦ୍ର ପଦ୍ମ ଚେନ୍ନା କରି ନି ଆଶାନ୍ତ୍ର ନାହାହେଲେ ହୁଏତ ସେ ଖଡ଼ ଗଦାରେ ପଦ୍ମଟିଏ ପୁଟିଲା ପରି ଚରଦନ ଲେକଲେଚନର ଅଗୋଚରରେ ରହିଯାଇ ଆଶାନ୍ତ୍ର ।

ପଠାଣି ସାଧନଙ୍କଠାରେ ସଂସ୍ଥ ମହାନ ଗୁଣର ଅଧିକ ସମନ୍ୱୟ ଘଟିଥିଲା । କ୍ୟୋତସ ଛଡ଼ା ସେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସାହିତ୍ୟର ବାବ୍ୟ, ଅଳଙ୍କାର, ନାଟକ ଆଦିର ଅଲୋଚନା କରି ଅସାଧାରଣ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସେ ନିଜର ଦୃଢ଼ସିଦ୍ଧି ଗଣନାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକାକାରରେ ରଚନା କରି ଏକ ବିରାଟ ଗଣିତ କ୍ୟୋତସ ହିନ୍ଦୁ ଲେଖିଦେଇ ଗଲେ ଯାହାର ନାମ ଦେଉଛି

‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ପଣ’ । ଏହି ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷା ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଓ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନର ଚନ୍ଦ୍ରାବର । ଜର୍ମାନୀ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇ ଏହା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା ଲାଭ କରିଛି ।

ପଠାଣି ସାଥନ୍ତଙ୍କ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୃଦ୍ଧିରେ ତାଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମସ୍ମୃତି ଶତ୍ରୁପଞ୍ଚର ରାଜା ବିଶେଷ ଈର୍ଷାନୁଜ୍ଞିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ରାଜ୍ୟର ଯାନବାହନ ବନ୍ଦ କରି ତାହାକୁ ଚଟକ ଯାଇ ‘ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ’ ଉପାଧି ପାଇ ନ ପାରିବାର ଚିନ୍ତା କରିଥିବାରୁ ସେ ଇଂଲେଣ୍ଡ କମିଶନରଙ୍କଠାରୁ ଦଣ୍ଡାଦେଶ ପାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ପଠାଣି ସାଥନ୍ତ କମିଶନରଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ, “ମୋ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦିଅଯାଉଥିବାବେଳେ ମୋତେ ଏ ଉପାଧି ଦିଅଯିବା ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ” ବୋଲି କହି ପ୍ରତିବାଦ ଦେଇବାରୁ ଦଣ୍ଡାଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନିଅଗଲା । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଯେ କେତେ ଉଦାତ୍ତହୃଦୟ, ଉଚ୍ଚମନା ଓ ନିର୍ଭୀକପୁରୁଷ ଥିଲେ ତାହା ଏହି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ଜଣାପଡ଼େ । ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦାଲିପ୍ତା ତାହାକୁ ବଣ କରି ପାରି ନ ଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଦୂରଦୂରନ୍ତରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ପଣ୍ଡିତ ଆସି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଅଲେଖନା କରୁଥିଲେ । ଅନେକ ଲୋକ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ନିଜ ନିଜର ନିର୍ଭୁଲ ଜାତକ ଚିଶନା କରିବା ନେବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ସେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରିପାରି ଥାଆନ୍ତେ । ମାତ୍ର ନିଜର ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥା ସତ୍ତ୍ୱେ ରାଜବଣର ସମ୍ମାନ ବଜାୟ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବିନା ପାରଶ୍ରମିକରେ କରିଦେଉଥିଲେ ଓ ନିଜର ସାଧ୍ୟମତେ ସେମାନଙ୍କ ଶାଦ୍ୟପେୟର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ଗଣନା ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ସେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିବାର ରତ୍ନା ପ୍ରକଟ କଲେ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ । ସେଠାରେ ନୀଳଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ୧୯୦୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ମଇ ୧୦ ତାରିଖ ଦିନ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ରକୁ ଶୋକ ସାଗରରେ ବସାଇ ଦେଇ ଏ ମର ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ସେ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ ବିଶ୍ଵକ ପଞ୍ଜିକା ଓ ‘ପିକାନ୍ତଦର୍ପଣ’ ଯେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବ ସେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତବାସୀଙ୍କର ଶର ନମସ୍ୟ ଓ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ

- ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ପଠାଣିସାଧନ ବୋଲି କାହିଁକି ଡକାଯାଉଥିଲା ?
- ୨ । ଦେଶବିଦେଶରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କିପରି ପରିଚିତ ହେଲେ ?
- ୩ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦାକ ଓ ଉଦାରମନା କାହିଁକି କୁହାଯିବ ?
- ୪ । ଶବ୍ଦାର୍ଥ କୁହ—ସୁଷ୍ଟ, ଅଭ୍ରାନ୍ତ, ମିତ୍ରବ୍ୟ, ବ୍ୟବଧାନ, ତାରତମ୍ୟ, କୌତୁହଳ, ଦୃଢ଼ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଓ ଗନ୍ତାଘର ।
- ୫ । ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ କୁହ—ଜଟିଳ, ସୁଷ୍ଟ, ଅଦର, ଅଗ୍ରସ୍ଥ, ଭଲିଦ୍ର, ଅନନ୍ତ, ସାମ୍ୟ, ମହିଷୁସୀ, ଅପମାନ, ମର ।
- ୬ । (କ) “ପ୍ରତ୍ୟହ...ଅନନ୍ତ ଭାବରାଶିରେ ମଜ୍ଜି ଯାଉଥିଲେ ।” ଏହାର ପୂର୍ବାପର ସମ୍ପର୍କ ଦେଇ ସରଳାର୍ଥ ଲେଖ ।
(ଖ) “ଅରୂପ୍ୟ.....ଲୋକଲୋଚନର ଅଗୋଚରରେ ରହିଯାଉଥାଆନ୍ତେ ।” ଏହାର ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କର ।
- ୭ । ଚିତ୍ପ୍ରଣୀ ଦତ୍ତ—ପଞ୍ଜିକା, ପଲିତଜ୍ୟୋତିଷ, ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟା ଓ ସିମଳଦା ଘାଇ

ଭାରତ ପୃଥିବୀରେ ଦକ୍ଷିଣତମ ଦେଶ ବୋଲି ଅମ ଦେଶର ନେତୃବର୍ଗ କହୁଥାନ୍ତି । ସେଥିରେ ପୁଣି ଓଡ଼ିଶା ବରଦ୍ରୁତମ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ୱାରଦ୍ୱାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି ନିରକ୍ତି ଓ ମରୁଡ଼ି । ଓଡ଼ିଶା ଗୋଟିଏ ବୃଷିପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟ । ଏହାର ଶତକଡ଼ା ୮୦ ଜଣ ଲୋକ ବୃଷି ଉପରେହିଁ ନିର୍ଭର କରି ଚଳନ୍ତି । ବନ୍ୟା ବା ମରୁଡ଼ି ଆସି ଫସଲ ଖଣ୍ଡାକ ନଷ୍ଟ କଲେ ବୃଷିଜୀବୀ ଲୋକ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଶରଣରୁ ବନ୍ୟା ଓଡ଼ିଶାକୁ ସୁଜଳା, ସୁଫଳା ଓ ଶସ୍ୟାଶ୍ୟାମଳା କରିବାରେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ଆସିଛି ।

୧୯୩୦ ମସିହାର ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ବନ୍ୟାରେ କାଠଯୋଡ଼ିର ଶାଖା ସିକୁଅ ନଦର ଦକ୍ଷିଣପଟ ବନରେ ଖଣ୍ଡେଇତା ଘାଇ ଯେଉଁ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟାଇଥିଲା ତହିଁରୁ ଲେବେ ଏ ଶର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୃତ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ୧୯୫୫ ମସିହାର ଅଗ୍ନିନଳ ଏବଂ ଅଭୂତପୂର୍ବ ବନ୍ୟା ଫଳରେ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨ ତାରିଖ ସକାଳ ୪ଟା ସମୟରେ କାଠଯୋଡ଼ିର ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦଳେଇଘାଇ ଭାଙ୍ଗି ଓଡ଼ିଶାର ଭାତହାଣ୍ଡି ବୋଲୁଥିବା ଚଟକଜିଞ୍ଜାର କାଠଯୋଡ଼ି ମହାନଦୀ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିସ୍ତୃତ ସ୍ୱରାଷିତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯେପରି ହତଶିରୀ କପେଡ଼ାଇଲ ତାହାତ ଏହି କାଳିକାର ଘଟଣା । ଏ ବନ୍ୟାରେ ଯେଉଁ ଶତ ହଟିଥିଲା ତାହାର ପରିମାଣ ପ୍ରାୟ ୩୦ କୋଟି ଟଙ୍କା ହେଲେ ଜଳନ୍ୟା ଭରଣାରିଥିଲା । ଲୋକଙ୍କୁ ଅଭିଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ

ଯଦିଓ ବିଭିନ୍ନ ଅକାରରେ ପ୍ରାୟ ଏଗାର କୋଟି ଟଙ୍କାର ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

୧୯୫୫ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ଗ୍ରାସକୁଦ ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ ଅଣା କରାଯାଉଥିଲା ଏ ବନ୍ୟା କାଠପୋଡ଼ା ମହାନଦୀର ଶେଷ ବନ୍ୟା ହୋଇ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଲେବେକ ମନରୁ ଏହାର ନିଦାରୁଣ ସ୍ମୃତି ପାସୋର ନ ଯାଉଣି, ଭାରତୀୟ ଲେବେକର ଅଣ୍ଟା ପିଠି ସଳଖ ନ ହେଉଣି ହଠାତ୍ ୧୯୫୯ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ମହାନଦୀରେ ପୁଣି ଏକ ଭୀଷଣ ବନ୍ୟା ଦେଖା ଦେଲା । ସେହି ମାସ ୧୪ ତାରିଖ ସକାଳୁ ଲେବେକ ଶୁଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଦେବାନଦୀରୁ ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ବ ବନ୍ଧରେ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଆନା ସିମଳଦା ଗ୍ରାମ ମୁଣ୍ଡରେ ଭୋର ୪ ଟାରେ ୧କ ଘାଇ ଭାଙ୍ଗିଛି ।

ଘାଇ ଭାଙ୍ଗିଥିବା ଖବର ପାଇ ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ କର୍ମୀଗୁଣ୍ଠ ଦଳ, ରାଜନୈତିକ ଦଳର ନେତା, ସ୍ୱୟଂସେବୀ ବିଧାନ ସଭା ସଦସ୍ୟ ଓ ସ୍ୱାକାଦିକ ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳକୁ ଚୁଡ଼ା, ଗୁରୁଲ, ଲୁଗା, ଦିଆପିଲି, ଚିନି, କିରୀସିନି ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ସରଞ୍ଜାମ ଧରି ଲକ୍ଷରେ ଆସିଲେ । କେତେକ ବେସରକାରୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସ୍କୁଲ କଲେଜର ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟ ଘଟଣାସ୍ଥଳକୁ ଯାଇ ଅସହାୟ ଲେବେକର କିଛି କ୍ଷୁଧା-ଭୋଗ ମେଣ୍ଟଣ ଓ ଅଭ୍ୟାସମୋକନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ବନ୍ୟାପ୍ରାନ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଯାହା ଦେଖାଗଲା ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ ଯେକୌଣସି ସହୃଦୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦ ବରଳି ହୋଇଯିବ । ଘାଇ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା ନଦୀର କିପୁଲ ଜଳସ୍ତର ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାମ ଗଡ଼ି ନ ଚରି ସିମଳଦା, ଭରଡ଼ପଡ଼ା ଆଦି ଗ୍ରାମରେ ପଶିବାକୁ ଲାଗିଲା ସେତେବେଳେ ବନ୍ଧ ଉପରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଲେବେକ ସହସ୍ରା ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ।

ରୁହର ମୋଡ଼ ଗୁଡ଼ ନ ପାର ଯେଉଁ ବେଳେକ ଲୋକ ଗ୍ରାମ
ମଧ୍ୟରେ ରହି ଯାଇଥିଲେ ସେମାନେ ୧୦ । ୧୨ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ପାଣି
ମାଡ଼ି ଅସୁଥିବା ଦେଖି ହଠାତ୍ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ପାର ଘର ଗୁଳ-
ଉପରେ ବା କୌଣସି ବୃକ୍ଷ ଡାଳରେ ଅଶ୍ରୁ ନେଇ ଅସୁରନ୍ତ

ପାଇଁ କରୁଣ ଚିତ୍କାର କଲେ । ସ୍ୱେଦର ବେଗ ଏଡ଼େ
ପ୍ରଶର ଥିଲା ଯେ ଗୁଡ଼ ଗୁଡ଼ ଘାବ ମୁହଁ ପ୍ରାୟ ହଜାର ଫୁଟ ଯାଏ
ମେଲାହୋଇ ସିମଳଦା ଓ ତରଡ଼ପଡ଼ା ଗ୍ରାମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଷ୍ଟି
ହେବାକୁ ବସିଲା ଓ ତଳକୁ ଥିବା ଦେବା-କୁଶଭଦ୍ରା ଅନ୍ତର୍ଗତ କଟକ-
ପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଗୁରୁଗତ ବର୍ଗମାଲ୍ଲ ବ୍ୟାପୀ ପ୍ରାୟ ୨୦ ଶକ୍ତି ଗ୍ରାମ
ଜଳମଗ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଫୁଲନଶା-ମାଧବ ରସ୍ତା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଗ୍ରାମଠାରୁ
ତଳକୁ ପ୍ରାୟ ବାରମାଲ୍ଲ ଯାଏ ବଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବସିତ ଜଳସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ମଧ୍ୟରେ ରୁଡ଼ ରହିଲା । ବଣ୍ଟାପଡ଼ା ଡାକବଙ୍ଗଳାରେ ଓ ମଝିରେ
ମଝିରେ ଉତ୍ତପ୍ତାନରେ ଅସହ୍ୟ ଜନତା ଅଶ୍ରୁ ନେଉଥିବାର

ଦେଖାଗଲା । ବହୁ ଗୋରୁ, ହେଳ, ମେଣ୍ଟା, ବୁକୁଡ଼ା ଆଦି ଗୃହପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଭାସିଗଲେ । ସିମଳଦା ଗ୍ରାମର କେତେକ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଭାସି ଯାଇଥିଲେ ।

ଏଣେ ସିମଳଦା ଘାଟର ଉତ୍ତୟ ପାଣ୍ଠିରେ ବିଶେଷ କରି ଗୋବିନ୍ଦପୁରଠାରୁ ସିମଳଦା ଯାଏ, ଶବ୍ଦ କାକରରେ ବହୁଲୋକ ବଳି ଉଠିବେ ଅଶ୍ରୁ ନେଇଥାନ୍ତି । ଅସଲପ୍ରସବା କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏ ନର ଉତ୍ତର ପ୍ରସବ-ନେତ୍ରୀ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ଓ କେତେକ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରୁଥିବାର କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥାଏ । ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଦଳ ଗଢ଼ା ମୁଠି ବାଣ୍ଟିବା-ବେଳେ ଦୁଇଦିନରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୁଢ଼ୁଣ୍ଡ ରହିଯିବା ଲୋକ ଯେପରି ଛଡ଼ା-ଛଡ଼ି ହେଉଥାଆନ୍ତି ତାହା ଦେଖିଲେ ଯେଉଁଠି ଘଟୁଥାଏ । ବଳି ଉପରେ ଥିବା ଧନା, ନିର୍ଧନ, ଜୁଲିନ, ଅଜୁଲିନ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ଦଶା । ବନ୍ୟାଜଳନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ପମାୟ, ଭୂରାଜିଶାୟତ ବନ୍ଧୁର ଧରିତ୍ରୀବିଷ ସେମାନଙ୍କର ଶଯ୍ୟା ଓ ମୁକ୍ତାକାଶ ସେମାନଙ୍କର ମସ୍ତକୋପର ଅଛୁ ଦିନ ହୋଇଥାଏ ।

ସରକାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମୋଟର ବୋଟ୍ ଓ ଡଙ୍ଗା ପଠାଯାଇ ଘୋର ନିରାଶ୍ରୟ ମଞ୍ଜୁଥିବା ଉତ୍ତର ଗ୍ରାମର ଲୋକଙ୍କୁ କୁଦି, ଗଡ଼ି ଓ ଘରଗଳ ଉପରୁ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା । କେତେକ ବୃଷ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ବିଷଧର ସର୍ପଙ୍କର ଏକତ୍ର ବାସସ୍ଥଳ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରକୃତିର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସଜ୍ୱଳତାରେ ସେମାନେ ନିଜର ସ୍ୱଭାବିକ ପ୍ରକୃତି ଭୁଲି ମୁନିବୃତ୍ତିର ଅଶ୍ରୁ ନେଇଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ରୋତମୁଖରେ ପଡ଼ି ଲୋକଙ୍କର 'ବୁଡ଼ିଗଲୁ, ରକାବର' ତାଙ୍କ ଶୁଭୁଥିଲା । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଅତି ଦୁଃସାହସିକତାର ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଥିଲା । ଗୋବିନ୍ଦପୁର,

ସୁନ୍ଦର ଛାମ ଅତି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥଳରେ ସାହାଯ୍ୟ ବଞ୍ଚନକେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲିଥାଏ ବେଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ବନ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନିକଟ ହୋଇଥିବାରୁ ବନ୍ୟାଜଳ ନିଷ୍କାସିତ ହେବାରେ ତିନି ଦିନ ଡେଇଁ ହୋଇଗଲା । ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ବନ୍ଧବାଡ଼ି କାଟି ଜଳ ନିଷ୍କାସନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଗଲା ଜମିର ବିଧି, ଶାବଦ ପ୍ରଭଳି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛି ଓ ବହୁ ପାନବରଜ ମଧ୍ୟ ପଶି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । କେଉଁଠାରେ ଜମି ବାଲିବର ହୋଇଛି ତ କେଉଁଠାରେ ଅଶୁଣ ବହଳର ପଟୁପାଟି ପ୍ରସ୍ତରକୁ ପୋତି ପକାଇଛି । କେଉଁଠାରେ ପୋଖର ଖୋଳି ହୋଇଯାଇଛି ତ କେଉଁଠାରେ ବାଲିବାସ୍ତୁ ପିଆ ହୋଇଛି । ସପ୍ତାହକ ଭଳେ ସୁନେଲି ଶ୍ୟାବେଶ୍ୱା ଓ ସରୁଜ ଧାନ କିଆର ପେଉଁଠାରେ ପବନ ସହ ଲୁଚକାଳି ଖେଳି କୃଷକ ମନରେ ସୁନେଲି କୁଆଁର ସୁନେଇ ଓ ମଦରାସ ଦୋଳପବର ରଙ୍ଗେ ଛବି ଅଙ୍କିଦେଉଥିଲା, ଅଜି ତାହା ଅଛଡ଼ାସ୍ୟ କର ଖେଳାର ଗୋଡ଼ାବିଛି । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ପସୋଦାଣୀ ଗୋ-ସମ୍ପଦ ସଲିଳ ସମାପ୍ତ ଲଭି ଗୁହାଳକୁ ପୂଜିବନ୍ଧମୟ ଶୁଶାନରେ ପରିଣତ କରିଛନ୍ତି । ହାସ୍ତରେ ଲାଳାମୟୀ ପ୍ରକୃତ ॥ ଗଜାକୁ ରକ୍ତ ଓ ଗୁହକୁ ଶୁଶାନରେ ପରିଣତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ତୋର ଅଭୂତ !

୧୯୫୧ର ବନ୍ୟାରେ ଏହିପରି ଦେବା, ବିଲ୍ୱଅଶାର, କୁଶବଦ୍ରା, ଚିତେପୁରୀ, ବିରୁପା, ଲୁଣା, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, କୈତବଣୀ, ସାଲନ୍ଦୀ, ବୁଢ଼ାବଲଙ୍ଗ, ଶରପ୍ରୋତା ଆଦି ନଦୀମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାୟ ଅତି ୧୦ଟି ଘାଟ ଭାଙ୍ଗି କଟକ, ପୁରୀ ଓ କାଲିଙ୍ଗର ଜିଲ୍ଲାର ବହୁ ଜଣ ସାଧନ କରିଥିଲା ।

ଏକକାଳୀନ ଏକାଳି ବ୍ୟାପକ ନକ୍ସବଡ଼ି ଓ ଧୂସପାଥନ ଓଡ଼ିଶାରେ କେବେ ଦେଖାଦେଇ ନ ଥିଲା । ବନ୍ୟାକ୍ଳିଷ୍ଟ ନିଃସ୍ବ ଲୋକଙ୍କୁ ସରକାର ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର, ଗୃହୋପକରଣ ଆଦି, ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହଇଜା, ଟାଇଫ ଏଡ୍ ଆଦି ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ନ ବ୍ୟାପିବା ପାଇଁ ସ୍ବଚ୍ଛ୍ୟବିଭାଗ ଜରୀରେ ପ୍ରତିଷେଧକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଗୃହ ଭାସିଯାଇଥିଲା ବା ଭାସି ଯାଇଥିଲା ସେମାନଙ୍କୁ ଗୃହ-ନିର୍ମାଣପାଇଁ ଟଙ୍କା ରଶ୍ମି ଓ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କୃଷକମାନଙ୍କୁ ବିହନ, ସାର ଓ କୃଷିରଣ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନ

୧ । (କ) ୧୯୫୯ ବନ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟାଦୁର୍ବିପାକର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ଦିଅ ।

(ଖ) ସିମଳଦା ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳର କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ବିଦେଶସ୍ଥ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଲେଖ ।

(ଗ) ସିମଳଦା ବନ୍ୟାବିପତ୍ତି ଲୋକଙ୍କୁ କି ପ୍ରକାର ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆହୋଇଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ।

୨ । ଶବ୍ଦାର୍ଥକୁହ—ହଇଜିରୀ, ସହୃଦୟ, ବିପୁଳ, ବୀମ, ଭୁଲ୍ଲସ୍ତ, ବନ୍ଧୁର, ଅଭାଦନ, ଅସନ୍ନପ୍ରସବା, ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ, ଉଚ୍ଛ୍ଳେଷଲତା, ମୁନିବୃତ୍ତି, ଦୁଃସାହସିକ, ମଦରସ ଓ ସଲିଳସମାପ୍ତ ।

୩ । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବାକ୍ୟ ଗଠନ କରି—ଅଗୁନକ, ଭାତହାଣ୍ଡି, କ୍ଷୟକ୍ଷତି, ଅଶଙ୍କା, ନିଃସ୍ବ ।

୪ । “ସପ୍ତାହକ ତଳେ ସୁନେଲି ଶସ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରା…………ଶେଙ୍କାର ଗୋଡ଼ାବନ୍ଧୁ” —ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଲେଖ ।

ଅସ୍ତ୍ରଦାନ

ବହୁ ପ୍ରସଙ୍ଗାଳେ ସ୍ଵର୍ଗପୁରେ ଲଗି-
ଥୁଲ ଅରେ ସୁଦ୍ଧ ଦୋର,
ଦେବ ଏକପ୍ରକେ ବିପକ୍ଷେ ଦାନବ
କମ୍ପୁଥିଲ ଭୀମପୁର । ୧ ।
ଭୃଷ୍ମାମୁନି-ପୁତ୍ର— ବୃହାସୁର ଦମ୍ଭେ
ଭାଙ୍ଗୁଥିଲ ଦେବ ଟାଣି,
ଅସୁର ବାଣରେ ଶତପା ବିଦାର୍ଣ୍ଣ
ହେଉଥିଲ ସୁର-ବାଣୀ । ୨ ।
ଦେବରାଜଙ୍କର ଅଶନି ଛୁଟିଲ
ସୁରଙ୍କ ଚରମ ଅସ୍ତ୍ର,
ବୃହବାଣ କିନ୍ତୁ ଖଣ୍ଡିଲ ତାହାକୁ
ଦେବେ ହୋଇଲେ ପରସ୍ତ । ୩ ।
ଛତୁରଙ୍ଗ ଦେବ ପଳାୟନ କଲେ
ଦେବଗଣ ଏଣେ ତେଣେ,
ଅମରାବତୀରେ ଦୈତ୍ୟଙ୍କ ତାଣ୍ଡବ
ଶେଳିଗର ପ୍ରତି କୋଣେ । ୪ ।
ନନ୍ଦନ କାନନ ହୃଦଶିରୀ ହେଲ
ଲଣ୍ଡିତ ସ୍ଵରେନ୍ଦ୍ର ପୁରୀ,
ମନ୍ଦାକିନୀ ହେଲ କୃଷିକା, ଗନ୍ଧ
ଦେବତାଙ୍କ ମଥାଦୂର । ୫ ।

ମିଳି ସ୍ଵରଗଣ ସ୍ଵରଗଣ ପାଶେ
 କରିଲେ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା,
 “କଣ୍ଠକର୍ତ୍ତା ବିଷ୍ଣୁ— ପାଶେ ଜଣାଇଲେ
 ତୁଟିବ ବୃଦ୍ଧ ଅନ୍ତରା ।” ୫ ।
 ଏହା ପାଶୁ ଦେବେ ଚଳିଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ
 ଦୁଃଖହର ହରି ପାଶେ,
 ଶୁଣିଣ ଗୁହାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶ୍ରୀହରି
 ଶୁଣନ୍ତି ସ୍ଵର ଉଲ୍ଲାସେ । ୬ ।
 “ମରତେ ଭରତେ ହିମାଦ୍ର ଉତ୍ତମେ
 ଉଦ୍ଧୃତନ୍ତି ତପୋମଗ୍ନ,
 ମହର୍ଷି ଅଥବା— ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ
 ଦଧୀନି ତାହାଙ୍କ ନାମ । ୭ ।
 ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଦେହ ବହୁ ଯାସୁଛନ୍ତି ସେହି
 ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଦବ୍ୟ ଜୀବନ,
 କଠୋର ତପସ୍ୟା ସୁଜନ୍ମ ତାଙ୍କର
 ଅସୀମ ଶକତି, ପ୍ରାଣ୍ୟ । ୮ ।
 ତାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ଵେ ହୋଇବ ନିର୍ମିତ
 ଯେବେ ଏକ ବଜ୍ର ବାଣ,
 ସହସ୍ର କୁଳସ୍ତୁ ହେବ ଟାଣ ତାହା
 ନେବ ପ୍ରଭୁ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରାଣ ।” ୯ ।
 ଏହା ଶୁଣି ଦେବେ ଚଳିଲେ ସେଠାରୁ
 ବୁଡ଼ିଲେ ଚିନ୍ତା-ସାଗରେ,
 କିପରି ପାଇବେ ଦଧୀନିକ ଅସ୍ତି
 ବୁଦ୍ଧି କାହାର ନ ସ୍ଥରେ । ୧୦ ।

ଧାନ୍ନ ଜାଣି ଖୋଲି ନୟନ ଦର୍ଶି
ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିଲେ ଦେବବଣେ,

ଦେବଣ ଅସନ ପୂଜିଲେ, “ଅଶ୍ରମ
ଅସିକନ୍ତି କି କାରଣେ” । ୧୮ ।

ବୋଲିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପାଣି ମୁନି ରମ୍ଭ,
ସ୍ବର୍ଗ ଶାସେ କୃତାସୁର,

ବାସୁଦେବ ଦେବେ ଭୟେ ଏଣେ ତେଣେ
ବୁଲନ୍ତି ହୋଇ ଅସ୍ତ୍ରର । ୧୯ ।

ବୋଲି ଏହା ରମ୍ଭ ରହନ୍ତେ ନୀରବ
କହନ୍ତି ଦର୍ଶିତ ଦୁଃଖେ,

“କିନ୍ତୁ ନାହିଁ କୃତ କିଛି ମୋ ଅନାଦି
ବେହେ ପିବି ତା ବିପକ୍ଷେ ?” । ୨୦ ।

ଧୀରେ ଧୂନ୍ଦେଇ   ବୋଇଲେ ସମ୍ଭ୍ରମେ

“ପରମେଶଙ୍କ ସନ୍ଦେଶ,

ଅପଶଙ୍କ ଅସ୍ତି—   ନିର୍ମିତ ବକ୍ରହିଁ

କରବ ବୃଷେ ବିନାଶ ।” । ୨୧ ।

ଶୁଣି ତପୋନିଧି   ହରଷେ ପ୍ରବେଶୁ

ବୋଇଲେ, “ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋର,

ଦେବକାର୍ଯ୍ୟେ ଲାଗି   ଯଦି ଉପକାର

କରେ ଏ ମର ଶରୀର । ୨୨ ।

ମାଟିର ଏ ଘଟ   ମିଶିବ ମାଟିରେ

ନାହିଁ ଏଥିରେ ମନ୍ଦେହ,

ପର ଉପକାରେ   ଲାଗି କୁଟିଲେ ତା

ହୁଏ ସିନା ମଧୁମୟ ।” । ୨୩ ।

ଏହାକହ ମୁନି   ସମାଧିସ୍ଥ ହୋଇ

ହୁଏଲେ ପିଣ୍ଡୁ ପ୍ରାଣ,

ବନ୍ୟ ଗାଈ ଅସି   ଚାଟିଲେ ଶରୀର

କଲେ ମାଂସ ଭଞ୍ଜଣ । ୨୪ ।

ନେଇ ଅସ୍ତି ଦେବେ   ବିଶ୍ୱକର୍ମା ହସ୍ତେ

କଲେ ଅଶନି ନିର୍ମାଣ,

ଲଢ଼ି ପୁନର୍ବାର   ମେଣି ଅସ୍ତି-ବକ୍ର

ନେଲେ ବୃନ୍ଦାସୁର ପ୍ରାଣ । ୨୫ ।

ଦଧୀଶଙ୍କ ମୂତ   ଅସ୍ତିଦାନେ ଦେବେ

ଫେର ପାଇଲେ ସ୍ୱଧାମ,

କାଳଗର୍ଭେ ସବୁ   ଲାଗିଲଣି କିନ୍ତୁ

ବହୁତ ଦଧୀଶ ନାମ । ୨୬ ।

ଧନ୍ୟ ତପୋଧନ !   କେତେ ମନ୍ଥାସ୍ଥାନ
 ତବ ପୁଣ୍ୟବାଧା-ତ୍ୟାଗ,
 ଥୁବ ଯେତେ ଦିନ   ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଦାନ, ଧର୍ମ
 ରହିବ ତବ ନାଁ ଅଗ । ୨୭ ।

ପ୍ରଶ୍ନ

୧ । (କ) ବୁଦ୍ଧ କିଏ ? ଅସୁରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵର୍ଗପୁର କିପରି ଶତଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲା ?

(ଖ) ସ୍ଵର୍ଗପୁର ଫେରି ପାଇବାକୁ ଦେବତାମାନେ କି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ ?

(ଗ) ଦଧୀଶକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠଦାନୀ ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯାଏ ?

୨ । ପ୍ରତିଶଦ୍ଧ କୁହ:—ଦେବତା, କେନ୍ଦ୍ର, ଶିଷ୍ଟ, ବକ୍ତ୍ର, ଅସୁର, ମୁନୀ

୩ । ଅର୍ଥ କୁହ:—ଦମ୍ଭ, ଛତବଙ୍ଗ, ତାଣ୍ଡବ, ଅହନ୍ତା, ପ୍ରୁବ, ନନ୍ଦନବାନନ, ନିୟାମକ, ତାଡ଼ନା, ମହାକିନୀ, ଅମରବଞ୍ଚା, ସନ୍ଦେଶ, ବାସୁଦେବ, ସମାଧିପ୍ତ ।

୪ । ଦତ୍ତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ପଦ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କର ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ନେଇ ବାକ୍ୟ କର:—ଶତଧା, ସଜ୍ଜିତେ, ଅନ, ବକ୍ତ୍ର, ନିତ୍ୟ, ବହନ, ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ, ଧାନେ, ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିଲେ, ନ ସ୍ଵରରେ, ମନ୍ଥାସ୍ଥାନ ।

୫ । ପଦାନୁସୂଚି କର:—

“ମିଳି ସୁରଗଣ.....ତୁଟିବ ବୁଦ୍ଧ ଅହନ୍ତା ।”

୬ । ଦତ୍ତ ପଦ୍ୟାଂଶ ଦୁଇଟିର ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କର:—

(କ) “ଭସା କିନ୍ତୁ ତାହା.....ନିତ୍ୟ ବିଭୁ ବାସପୁଲୀ”

(ଖ) “ମାଟିର ଏ ଘଟ.....ହୁଏ ସିନା ମଧୁମୟ ।”

ନବଯୁଗର ବାଉଁଶର ହାଣ୍ଡିକୁଡ଼

ମହାନଦୀ କୂଳେ କୂଳେ ସମ୍ବଲପୁରଠାରୁ ୯ ମାଇଲ ଉପରକୁ ଚଳେ ଘାଟକୁଦ ଉପତ୍ୟକା ପଡ଼େ । ପୁରୀକାଳରେ ଏଠାରେ ଘାଟ ମିଳୁଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ଘାଟକୁଦ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘାଟକୁଦ ତାହାର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା ଯୋଗୁ ଓଡ଼ିଶାର ଗର୍ବସେହରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।

ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ଅମେରିକାର ବିଜ୍ଞାନ ଟେନେସି ନଦୀ ଉପତ୍ୟକା ଯୋଜନା ସ୍ଥଳରେ ଘାଟକୁଦ ଯୋଜନା ତିଆରି କରାଯାଇଅଛି । ଏହି ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ଏକ ସଙ୍ଗେ ମହାନଦୀର ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ, ଜଳସେଚନ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ, ଦେଶାତ୍ମୀୟ ଲୁଗା ନୌଗୁଳନ ଆଦି ନାନା ଲୋକହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ‘ଘାଟକୁଦ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା’ କୁହାଯାଉଛି ।

ଭାରତର ଏହି ସବୁହେତୁ ନଦୀ ଉପତ୍ୟକା ଯୋଜନା ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରଥମତଃ ଘାଟକୁଦ ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ, ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ମହାନଦୀର ସାତକୋଣିଆ ଗଣ୍ଡ ନିକଟରେ ଟିକରପଡ଼ା ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ ଓ ତୃତୀୟତଃ ନରକ ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ । ମହାନଦୀର ଯେମିତି ଉପରେ ଏହି ତିନୋଟି ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ କରି କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାକୁ ବନ୍ୟା ଉପଦ୍ରବରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମରୁଡ଼ିଗ୍ରସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନୀଳଯୋରେ ଜଳ ଯୋଗାଇ ଦେଶର ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ତଥା ସ୍ୱଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଦେଶର ଶିଳ୍ପସମୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରିବାକୁ ଏ ଯୋଜନାର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ହାସଲକୁଦଠାରେ ବନ୍ଦ ନିର୍ମାଣ, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କୃତ୍ୱମ୍ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ୧୯୪୮ ମସିହାର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ୧୯୫୨ ମସିହାରେ ଶେଷ ହେଇଛି । ସବୁପ୍ରଥମେ ହାସଲକୁଦ ଜଳଭଣ୍ଡାର ବୁଡ଼ିଅଣ୍ଟିଲର ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦୁଇବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ପୂର୍ବସୂଚି କେନ୍ଦ୍ରମାନ ନିର୍ମାଣକରି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଧାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ବିରାଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ବହୁ ରାସ୍ତା, ଘାଟ, ରେଳପଥ, ଶ୍ରମିକବସତି, ଦୋକାନ ବଜାର, ଡାକ୍ତରଖାନା, ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଇଞ୍ଜିନିୟର ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଗୃହ ଆଦି ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ହାସଲକୁଦ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦ ମହାନଦୀର ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ତିଆରି ହୋଇଛି । ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଥିବା ଦୁଇଟି ଛୋଟ ପାହାଡ଼କୁ ଏହି ବନ୍ଦ ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସଂଯୋଗ କରୁଛି । ଏହି ପ୍ରଧାନବନ୍ଦର ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପଟରେ ୫୨ ଫୁଟ ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ୨୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତାବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଦିଗଛୋଟି ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ପଥ (ଡ୍ରିଲ୍‌ଡ୍ରେ) ଥିବା ଦୁଇଟି ସିମେଣ୍ଟ ଗୋଡ଼ ତଳାର ଅଂଶ ଅଛି । ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର ଯେ ସିମେଣ୍ଟ ଗୋଡ଼ ତଳାର ଅଂଶଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟରେ ହାସଲକୁଦ ଦ୍ୱୀପ ଉପରେ ଥିବା ଅଂଶଟି ମାଟି, ପଥର ଓ ସିମେଣ୍ଟ ମିଶ୍ରଣରେ ତିଆରି ହୋଇଅଛି । ଏହାକୁ ମାଟିବନ୍ଦ କୁହାଯାଇଛି ଓ ଏହାର ନିର୍ମାଣଗୁଡ଼ିଏ ଏପରି ଯେ ଏଥିରେ ଏକ ପଞ୍ଚମାଂଶ ମାଟି ମିଶିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିମେଣ୍ଟ ତଳାର କାର୍ଯ୍ୟପରି ଶକ୍ତ । ବାମ ଜଳନିଷ୍କାସନ ପଥଠାରୁ ବାମ ପାହାଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଦର ଅଂଶତକ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରକାର ମାଟି ବନ୍ଦ । ଦକ୍ଷିଣ ଜଳନିଷ୍କାସନ ପଥ ବନ୍ଦିଫଲ୍‌ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଧାନବନ୍ଦର ଶେଷଅଂଶକୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ବନ୍ଦ (ପାର୍ଟିଆରଡ୍ୟାମ୍)

କୁହାସ ଉଛି । ନଦୀର ସବାନମ୍ନ ସମତଳରୁ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଧର
ଉତ୍ତରା ଦୁଇଗଡ଼ ପୁଅ । ଏହି ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଧଟି ପ୍ରାୟ ତିନିମାଇଲ
ଲମ୍ବ ଓ ଏହାର ହାରାହାରି ଉଚ୍ଚତା ୧୫୦ ଫୁଟ । ଜଳବଣ୍ଡାର ତଳୁ
ପଟୁ ନିଷ୍ପାସନ ପାଇଁ ୧୨ ଫୁଟ ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ୨୪ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତାବିଶିଷ୍ଟ
୨୦ ଶଯ୍ୟାପତନ କବାଟ ଏହି ବନ୍ଧ ତଳେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି ।
ସମଗ୍ର ଏସିଆରେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଶଯ୍ୟାପତନ କବାଟବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧ
ଦେଖିବାକୁ ବିରଳ ।

ଏହି ପ୍ରଧାନବନ୍ଧର ଉତ୍ତମ ପାର୍ଶ୍ବରେ ତେର ମାଇଲ
ଲମ୍ବର ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଉଚ୍ଚତାବିଶିଷ୍ଟ ମାଟିବନ୍ଧ ତଥର
ହୋଇଛି । ଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ବ ବନ୍ଧ ପ୍ରାୟ ୭ ମାଇଲ ଲମ୍ବ । ବାମ-
ପାର୍ଶ୍ବରେ ଛଅଟି ଛୋଟ ଛୋଟ ପାହାଡ଼କୁ ବନ୍ଧାଇ ଯେଉଁ ମାଟିବନ୍ଧ
ତଥର କରାଯାଇଛି ତାହା ଛଅ ମାଇଲ ଲମ୍ବ । ଏହି ବିଶାଳ
ସ୍ଥାବକୁଦ ବନ୍ଧ ପ୍ରାୟତଃ ଦୀର୍ଘତମ ବୋଲି ଖାତ ଅଜିଛି । ଏହାର
ଘନତଳ ପରିମାଣର ମୃତ୍ତିକା ବିଶ୍ଳେଷଣକଲେ ଉତ୍ତରରେ ବାମ୍ଫର

ଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ବନ୍ୟାକୁମାରୀ ପର୍ବ୍ୟନ୍ତ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଅମୃତସେବ-
ଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣ ଦକ୍ଷିଣ ପର୍ବ୍ୟନ୍ତ ୨୫ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରସ୍ତର ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ
ସଡ଼କ ପଥ ନିର୍ମିତ ହୋଇପାରିବ ।

ଏହି ଦୀର୍ଘ ବନ୍ଧ ଫଳରେ ମହାନଦୀର ଜଳସ୍ରୋତକୁ ଅଟକା-
ଯାଇ ଯେଉଁ ବିରାଟ ହ୍ରଦ ସମୂହ ଘୋର ଛୁଇଁ ଚାଲି ଯିବ ସେହିଫଳ
ଫଳ ବର୍ଷାକାଳ ଓ ଡାହାଣ ସମଗ୍ର ଏସିଆ ମଧ୍ୟରେ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କୃତ୍ରିମ
ହ୍ରଦ । ଏହାର ସମୁଦାୟ ଜଳ ରେଖାର ଲମ୍ବ ୪୦୦ ମାଇଲରୁ
ଜିଲ୍ଲା । ଏହି କୃତ୍ରିମ ହ୍ରଦ ମଧ୍ୟରେ ୭୭ ଲକ୍ଷ ଏକର ପ୍ରାୟ ଜଳସ୍ରୋତ
ରହି ଯାଉଥିବ, ଯାହାକି ସମଗ୍ର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା ଉପରେ ଏକପ୍ରକାର
କରୁ ପାଣି ଯିବ । ଏହା ଫଳରେ ଯେତେ ଦୂର ଡାହାଣ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।
ଏହି ବିପୁଳ ଜଳସ୍ରୋତ ଅଟକି ଯିବା ଫଳରେ ମହାନଦୀର ଜଳ ଧର-
ବାଦ୍ଧିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ବନ୍ୟା ବଢ଼ିଯିବ । ଯେଉଁ ପ୍ରାୟଶଃ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ଓଡ଼ିଶାର, ସମ୍ବଲପୁର, ବଲାଙ୍ଗିର, ଗଞ୍ଜାମ, କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା-
ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାୟ ୨୨ ଲକ୍ଷ ଏକର ନୃସିଂହପୁର କେନାଲ୍‌ସାଥେ
ଜଳସେଚନ ପାଇଁ ବର୍ଷସାରା ଜଳ ମିଳିପାରିବ ।

ଏହି ଜଳସ୍ରୋତର ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପଟରୁ ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ
କେନାଲ୍ ମଧ୍ୟ ଖୋଳାଯାଇଛି । ଏହି ବାମ କେନାଲ୍ ସମ୍ବଲପୁର
ଜିଲ୍ଲାର ଓ ଦକ୍ଷିଣ କେନାଲ୍ ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବଲାଙ୍ଗିର ଜିଲ୍ଲାର
ମୋଟ ପ୍ରାୟ ୨ ଲକ୍ଷ ୨୨ ହଜାର ଏକର ଜମିରେ ଜଳସେଚନ
କରିବ । ଦକ୍ଷିଣ କେନାଲ୍ ନାମ ବରଗଡ଼ କେନାଲ୍ । ବାମ
କେନାଲ୍ ଦ୍ଵାରା ଜଳସେଚିତ ଜମିର ଉତ୍ପାଦନା ଜମି ଏହାଦ୍ଵାରା
ସେଚିତ ହେବ । ଏହି କେନାଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଖୋଳା ସରିବା ସଙ୍ଗେ
ସଙ୍ଗେ ଜଳସେଚନ ଉପଯୋଗୀ କରାଯାଇଛି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନସୁଦ୍ଧା ଏହି
କେନାଲ୍‌ଦ୍ଵାରା ସମ୍ବଲପୁର-ବଲାଙ୍ଗିର ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରାୟ ତିନିଲକ୍ଷ

ପରୁଣ ହଜାର ଏକର ଜମିରେ ଜଳସେଚନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପଦ ହେଲାଣି । ଏହି ପ୍ରଧାନ କେନାଲ, ଶାଖାକେନାଲ, କରନାଲୀ ଆଦି ପୋଟ ଖୋଳା ଯାଉଥିବା ଜଳପଥର ଲମ୍ବ ତିନି ହଜାର ମାଇଲ ହେବ ।

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଜଳଭଣ୍ଡାରରୁ ୧୫ ଫୁଟ ବଜରୁ ୭ଟି ବିରାଟ ନଳ (ପେନ୍‌ସିଲ୍) ମଧ୍ୟକୁ ପଡ଼ୁଥିବା ଜଳରାଶି ଦ୍ଵାରା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚରବାଇନ ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ ତାହାର ପରିମାଣ ୨ଲକ୍ଷ ୭୦ ହଜାର କିଲୋୱାଟ୍ ହେବ ଓ ତାହା ଭାରତର ସର୍ବବୃହତ୍ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନକେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ୪ଟି ଚରବାଇନ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଛୁ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ତିନୋଟି ଭବିଷ୍ୟତରେ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ପାଇଁ ରଖାଯାଇଛି । ଏହି ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଧ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନକେନ୍ଦ୍ରରୁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଛି ତାହା ପ୍ରାୟ ୨୦୦ ମାଇଲରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ ଲମ୍ବ ଉଚ୍ଚ-ଶକ୍ତିସମ୍ବଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପଥ ଯୋଗେ ରାଉରକେଲ ଲୁହା କାରଖାନା, ଘ୍ରାସକୁଦ ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା, ନୂଆମୁଣ୍ଡି, ବଡ଼ବିଲ ଆଦି ଖଣି ଅଞ୍ଚଳ, ଯୋଡ଼ା ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା, ବ୍ରଜରାଜନଗର କାଗଜ କଳ, ଗୌଡ଼ାବର ବିଭିନ୍ନ କଳ କାରଖାନା ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ଓ ସହର ମଫସଲକୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଯୋଗାଉଅଛି । ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଚରବାଇନ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଯନ୍ତ୍ର ବସାଯାଇଛି ତାହା ସମଗ୍ର ଏସିଆରେ ତଥା ସୁଦୂର ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବବୃହତ୍ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଘ୍ରାସକୁଦ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିଉତ୍ପାଦନ ବନ୍ଧରୁ ନିଷ୍କାସିତ ଜଳରାଶିକୁ ୧ ମାଇଲ ତଳେ ଚିତ୍ରମାଠାରେ ପୁନର୍ବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ରଖାଇ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଯୋଜନା ବର୍ତ୍ତମାନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ।

ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉପଲବ୍ଧ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ସମ୍ବଲପୁର ସହରକୁ ଓ ତତ୍ପରେ ଗୁଜରାଟପୁର ସେମେଣ୍ଟ କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି ସେମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ୧୯୪୨ ମସିହା ଜାନୁଆରୀରୁ ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା ଓ ଦୈନିକ ସେଠି ୧୦ ହଜାର ମହଣ ସେମେଣ୍ଟ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିଲା ତାହା ସମୁଦୟ ଗ୍ରାସକୁଦ ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଯୋଗ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହି ଗ୍ରାସକୁଦ ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ୧୯୫୦ ମସିହାରେ ପ୍ରାୟ ୫୭ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ମହାନଦୀ ଉପରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ମାଇଲରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଲମ୍ବର ଯେଉଁ ରେଲଗ୍ରାମ୍ ଓ ପୋଲ୍ ଏଠାରେ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିଲା ତାହା ଅଜି କଲିକତାରୁ ବମ୍ବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିବା ଜାତୀୟ ମହାପଥକୁ ବର୍ଦ୍ଧର ସବୁ ସମୟରେ ଯାତାୟାତ ଉପଯୋଗୀ କରି ମହାପଥର ସାଧନ କରୁଛି । ଏହି ଗ୍ରାସକୁଦଯୋଜନା ଯୋଗୁଁ ଏଠାରେ ଏକ ନୂତନ ସହର ଗଢି ଉଠିଛି । ବନ୍ଧର ବାମପଟେ ଗ୍ରାସକୁଦ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି ଓ ମରାମତି କାରଖାନା, ଗ୍ରାସକୁଦ ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା ଓ ଗ୍ରାସକୁଦ ପଲିଥେନ୍‌କ୍ସ ଓ ଦକ୍ଷିଣପଟେ ନଦୀର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ବୁର୍ଲାଓ ରଞ୍ଜିତପୁର କଲେଜ ଓ ମେଡିକାଲ କଲେଜ ଯୋଗୁଁ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା ଓ ବୈଦିକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

ଏହାସହ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିରୁର କଲେ ଗ୍ରାସକୁଦ ଯେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ତଥା ଗୁଜରାଟକୁ ସୁଜଲା, ସୁଫଲା, ଶସ୍ୟ-ଶ୍ୟାମଳା କରିବାରେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ବନ୍ୟା ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାକୁ କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ, ଗମନାଗମନ ଆଦି ନାନା ବୈଷୟିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ

ରଜିମନ୍ତ କର ଗତି ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ନୂତନ ଯୁଗ ଅଣିଦେବା ପାଇଁ ଘାସକୁଦର ଅବିଚାର । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ନୂତନ ଯୁଗର ବାଣୀବତ୍ ଅଟେ ତାହାର ନାମ ସାର୍ଥକ କରୁ ଏହାହିଁ କାମନା ।

ପ୍ରଶ୍ନ

- ୧ । ଘାସକୁଦ ଯୋଜନାକୁ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା କାର୍ତ୍ତିକ କୁହା-
ଯାଉଛି ।
- ୨ । ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଧର ନିର୍ମାଣଭଙ୍ଗୀ ଓ ନିର୍ମାଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ଯମ୍ମ । ଜାଣି ଲେଖ
- ୩ । ଏହାର ଜଳସେଚନ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ?
- ୪ । ଏଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି ଗ୍ରାହ୍ୟରେ ଓ
କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଛି ?
- ୫ । ଗନ୍ଧାର୍ଥ କୁହ :- ଅବକାଶିକା, ଉପତ୍ୟକା, ପର୍ଯ୍ୟାୟ,
ଅଭିଧାନ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ବିଶ୍ଳେଷଣ, ପରିମାଣ, ଅବକାଶ,
ରଜିମନ୍ତ, ବାଣୀବତ୍ ।
- ୬ । ବିଶେଷ୍ୟକୁ ବିଶେଷଣରେ ଓ ବିଶେଷଣକୁ ବିଶେଷ୍ୟରେ
ପରିଣତ କରି ବାକ୍ୟ ଗଠ :-
ସାଧୁତ୍ବ, ବହୁମୁଖୀ, ଉପଦ୍ରବ, ସମୃଦ୍ଧି, ଉତ୍ପାଦନ, ସଂଯୋଗ,
ରୁଚିକା, ନିଷ୍ଠାସନ, ସେଚନ, ସମ୍ବନ୍ଧ, କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା,
ସହାୟ, ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ଓ ସାର୍ଥକ ।
- ୭ । ବିଶ୍ଳେଷଣାର୍ଥକୋଷକ ଶବ୍ଦ କୁହ :- ଶକ୍ତି, ବୃଦ୍ଧିମ, ଉପଯୋଗୀ
ଉଚ୍ଚ, ଜାଗାୟ, ଅବିଚାର ଓ ଅଟେ ।
- ୮ । ଗନ୍ଧାର୍ଥ ଲେଖ :- “ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ନୂତନ... ଏହାହିଁ
କାମନା ।”

ଭେଙ୍କଟ ରମଣ

ଭାରତରେ ଦୁଇଟି ରମଣ ବିଶେଷ ଜଣାଶୁଣା । ଗୋଟିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଦାସିଶାଢ୍ୟର ସନ୍ଥ ରମଣ ମହର୍ଷି ଓ ଅନ୍ୟଟି ଏ ସ୍ୱରୂପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଦିକ ଧାର୍ମିକ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଭେଙ୍କଟ ରମଣ । ଏହି ବୈଦିକ ମଉଠମଣି ରମଣ ୧୮୮୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ନଭେମ୍ବର ମାସ ୨ ତାରିଖରେ ଦାସିଶାଢ୍ୟର ଲତାପ୍ରସାଦ ଗ୍ରାମରେ ଏକ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅୟାର ଦିଗନାପଥୀର ଏକ ସ୍କୁଲରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଓ ପରେ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକ ଶୁଣିରେ ଓ ଫାଲ୍‌ଟିସ୍‌ରେ ଏକ କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହି ଫାଲ୍‌ଟିସ୍‌ରେ ରମଣଙ୍କର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ଅରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଅସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖାଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଅଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

ଓମ୍‌ଲଟିପୁରୁ ହିନ୍ଦୁ କଲେଜରୁ ଆଇ. ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ବୃତ୍ତିକୃତ ସହ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସହରର ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କଲେଜରେ ବି. ଏ. ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ବୟସ ମାତ୍ର ଦେବ ବର୍ଷ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ-ପିତଙ୍କ ତୁଳନାରେ ସେ ଅକାରରେ ଛୋଟ ଥିଲେ । ଏପରିକି ଇଂରାଜୀ ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ବାଳକ ଭୂଲକ୍ରମେ ପଣିଆପିଛୁ ବୋଲି ଜ୍ଞାନକରଥିଲେ, ଓ “ତୁମେ ଏ ଶ୍ରେଣୀକୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରିୟ ଅସିବ” ବୋଲି ପଚାରିଥିଲେ । ସହପାଠୀବୃନ୍ଦ ରମଣଙ୍କୁ ଛୋଟଟିଏ ଦେଖି ଅଛା ପରିହାସ ଅରମ୍ଭ କରିଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଗୁଣ ଗାରମା ଦେଖି ନିମଗଃ ତାଙ୍କୁ ବିମୁଗ୍ଧବିସ୍ମାସିତ ନେତ୍ରରେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କଲେଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦରର ବିଷୟ ଥିଲା ଓ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସେ କଲେଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଶାଳାରରେ କଟାଉଥିଲେ । ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ସେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପଦକ ପାଇଲେ ।

ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଏମ୍. ଏ. ପଢ଼ୁଥିବା ସମୟରେ ପାଠ୍ୟବିଷୟ-ଭୁକ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟ ନିଜର ଅଧ୍ୟାପକ ରୁହେଇ ନ ପାରିବାରୁ ସେ ଚିନ୍ତାକର ଏକ ନୂତନ ପ୍ରକାରରେ ତାହା ରୁହେଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ନୂତନ ତଥ୍ୟ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଏକ ଲେଖା ଇଂରେଜୀ ବିଜ୍ଞାନ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୦୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରମଣ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ଏମ୍. ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଏମ୍. ଏ. ରେ କେହି ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇ ନ ଥିଲେ ।